

The image shows the interior of a wooden building with a high ceiling and large windows. The structure is made of light-colored wood, with thick vertical posts and horizontal beams. The windows have red frames and offer a view of a green landscape. Red metal railings are visible along the bottom of the structure. The lighting is bright, suggesting a sunny day.

Edmanska huset
Folkparken i Lund

Husgruppen
november 2014

Bengt Edman

Bengt Edman omnämndes på 70-talet som en av de ”tre i Lund” av Lennart Holm. De två övriga var Klas Anselm och Bernt Nyberg. Alla tre arbetade med byggnader i betong och med hantverksmässigt mureri i tegel. I Lund har Klas Anselm bl. a. projekterat Stadshallen, Konsthallen och Tekniska högskolan. Bernt Nyberg har ritat den internationellt uppmärksammade tillbyggnaden av Landsarkivet.

Utöver projekt i Uppsala, Malmö, Göteborg, Höganäs, Sövde och Bosnien mm har Bengt Edman ritat flera projekt i Lund:

Villa Sellman, 1962

Villa Hägerstrand, 1964

Personalbostäder Lunds lasarett

Möllevången, 1961-66

Skånelagen personalbostäder

Möllevången, 1963-1966

Vildanden studentbostäder, 1966

(Kasper Sahlinprisvinnare 1968)

Villa Nevander, 1970

Sparta, 1970

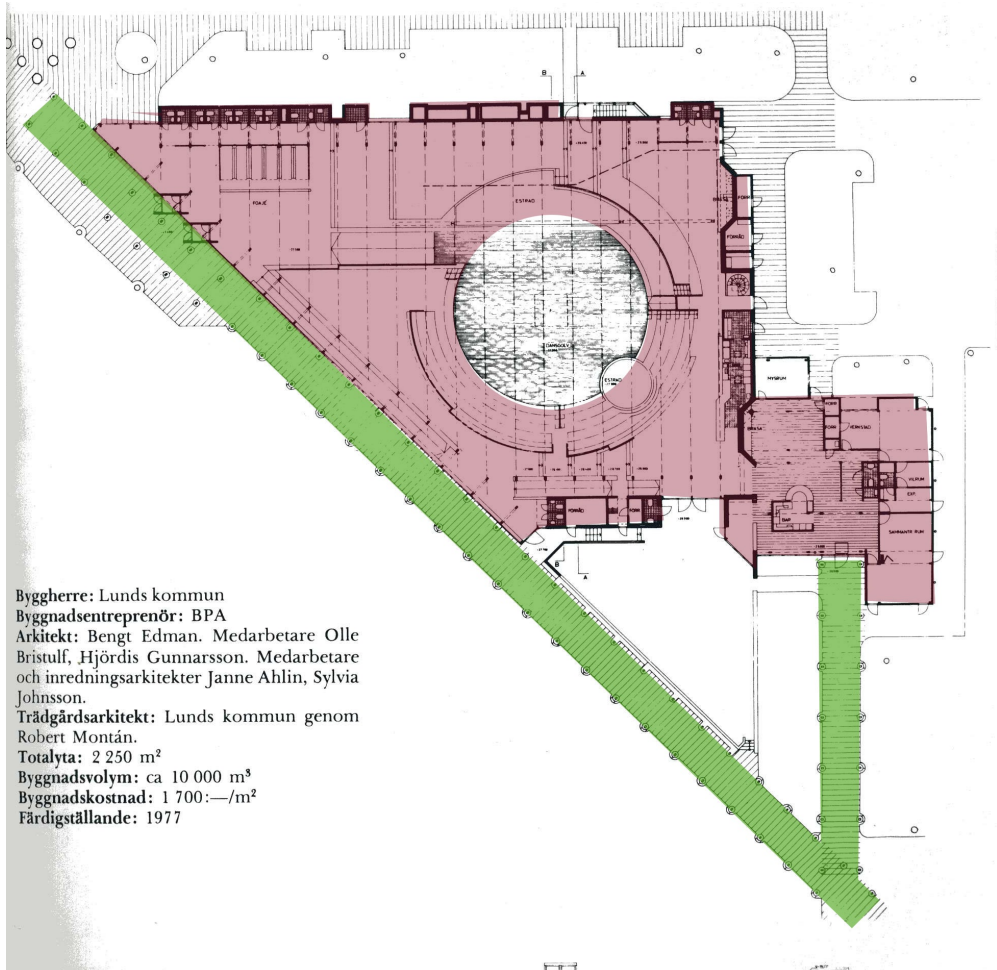
Folkparken, 1976

*Född 1921 i Forsbeda i Småland, död 2000
arkitektexamen KTH 1953
anställd KTH 1950-1954
egen arkitektverksamhet i Lund 1958
t.f. professor vid LTH 1972-1984
gästprofessor MIT 1981
professor vid KTH 1984-1989
ordförande i ILAUD International Laboratory of Architecture and Urban Design*

Edmanska huset

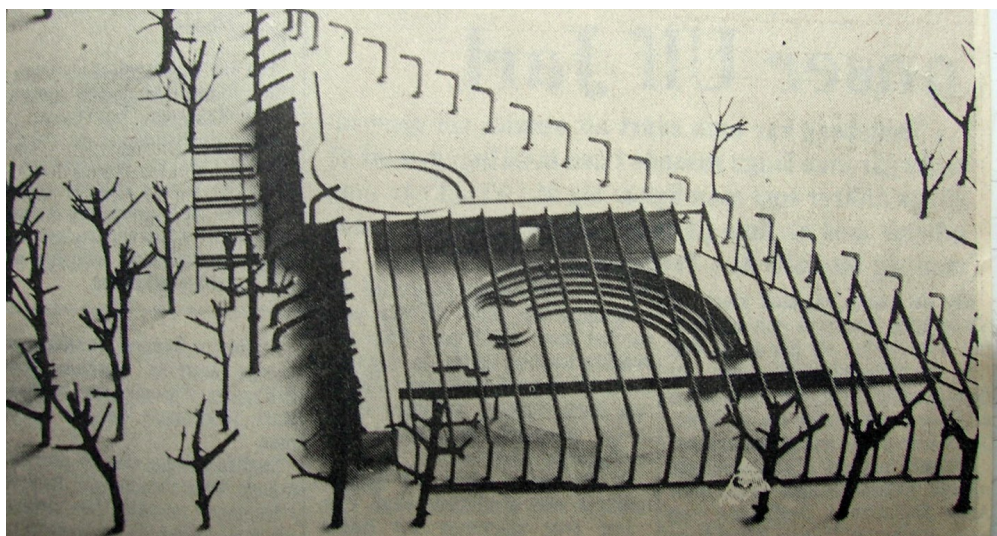
Byggherre: Lunds kommun
 Byggnadsentreprenör: BPA
 Arkitekt: Bengt Edman. Medarbetare Olle Bristulf, Hjärdís Gunnarsson. Medarbetare och inredningsarkitekter Janne Ahlin, Sylvia Johnsson.
 Trädgårdsarkitekt: Lunds kommun genom Robert Montán.
 Totalyta: 2 250 m²
 Byggnadsvolym: ca 10 000 m³
 Byggnadskostnad: 1 700:—/m²
 Färdigställande: 1977

Byggnaden utgörs av en låg, triangelformad enhet, utförd i mörkt tegel och glas, samlad kring en dansrotunda. En gång- och cykelväg följer byggnadens norrsida. Mot söder och öster har enheten försetts med kraftfulla pergolor.

Huset är lågt och horisontellt. Edman betonar att byggnaden underordnar sig och utgör en del av parken: "Om

träden är viktiga, gör då fler träd, stammar och grenar som silar ljus. Låt huset bli lågt, växa ihop med parken, försvinna." Den samlade husvolymen lämnar plats för parkens uppvuxna träd.

Uttrycken är lika utåt och inåt - vägarna är utförda i tegel på båda sidor, en struktur av limträstolpar och balkar löper utom, genom och utgör stomme i byggnaden.

I Arkitektur 1978 beskriver han sitt projekt fåordigt och kärvt: "Byggnaden är ett trähus där limträbockarna utgör primärbärning för anläggningens olika delar. Bockarna kompletteras med åsar, isoleringar, paneler, skivmaterial etc. ... En tegelmur skiljer fritidsgård och dansball. Muren hjäl-

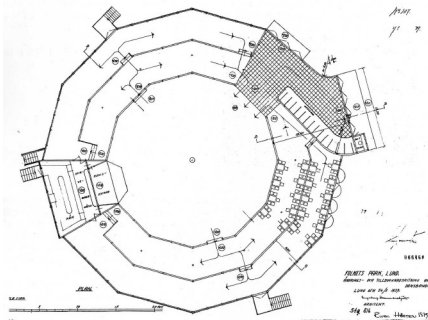
per till att ordna parkens rum. Teglet har också diverse andra uppgifter – det avskiljer brandceller, bildar öppna spisar och utrymmen för toaletter och förråd. ... Estrader och slöjdrum har furugolv. Dansgolvet är belagt med panga-panga – ett hårt afrikanskt träslag."

Det försänkta dansgolvet hade sitt ursprung i en dansrotunda som tidigare låg på samma ställe i parken.

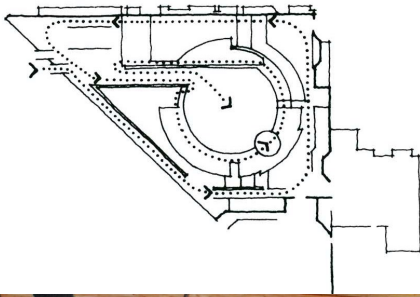
Tanken var ett månganvändbart rum som skulle fungera för musik, lek, dans och teater. Influenser från holländska projekt och kontakt med teatergruppen Narrens regissör Hans Hellberg inspirerade till en arenalösning för friare teaterformer.

Golvet har olika nivåer med ramper, gångytor, gradängar och dansgolv som får golvet att samspela med den utanför liggande parken. Edman har nämnt att han tagit intryck av att han som barn lekte på "svallis", vilket är is som tinat på lutande mark och återfrusit i nivåer.

Gunilla Millisdotter finner en slags koreografi i det stora samlingsrummet och konstaterar att man från den sidoplacerade entrén i sydväst förs in och runt och vidare i motsols rörelser genom rummet.

Ombyggnadsförslag till ny dansrotunda 1939

Huset är förvånande nog ett stolphus med konstruktioner av pelare och balkar av limträ med väldiga dimensioner. Där spännvidden är som störst vilar träbalkarna på en lång stålbalk. Husets bärande system är öppet och tydligt med intrikata möten och infästningar.

Det byggnadsmaterial som Edman arbetade med redan på 50-talet var tegel. Tillsammans med Lennart Holm skriver han 1950 i facktidsningen *Tegel* att detta material ”genom sin ålder i kulturen, sitt primitiva tillverknings sätt och sin oförstörbarhet kommit att jämföras med naturmaterialen ...” De två avvisade all förkonstling med ytskikt och efterbehandling av murverk.

Väggarna i folkparkshuset har murats med ett utskottstegel från Högs tegelbruk och fogats ”genom enkel avskärning av överflödigt bruk?”. Trots det massiva intryck som tegelmurarna ger har de främst en rumsskapande funktion.

Mot norr rymmer den murade väggen toaletter, trappor, utgångar mm.

Med sitt murverk och träkonstruktioner är huset i hög grad uppfört med hantverkliga metoder.

Fritidsgården Takdroppet

Den östra delen används idag för fritidsverksamhet och har utformats mer lekfullt i trä med mindre rum, vinklade takformer och takljus. Pergolans konstruktion löper in i byggnaden.

Pergolan

Husets front och övergång mot söder understryks av en lång självbärande pergola, som likt en linjal skär genom parkens grönska.

Edman ondgjorde sig flera gånger över de nitiska täckmålningar som med jämna mellanrum företogs av pergolan, vilket innebar att grönskan och de gröna klätterväxterna togs ned.

Även i detaljer framträder Edmans intresse för strukturen, i hur pelare och balkar möts och i hur fartygsliknande infästningar utförts med sexkantsskruv eller helgångat stål med brickor och muttrar.

Bakgrund och tillkomsten av huset

Folkets Park

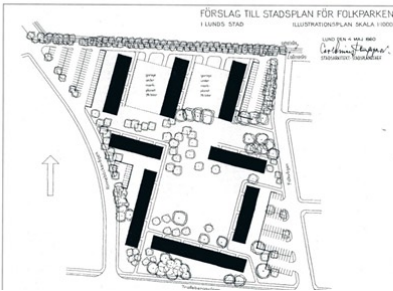
Riksbyggens förslag

Riksbyggen köper parken 1958

Carl Ossian Klingsbor
Stadsarkitekt och
stadsplaneschef 1955-61

Förslag 1960

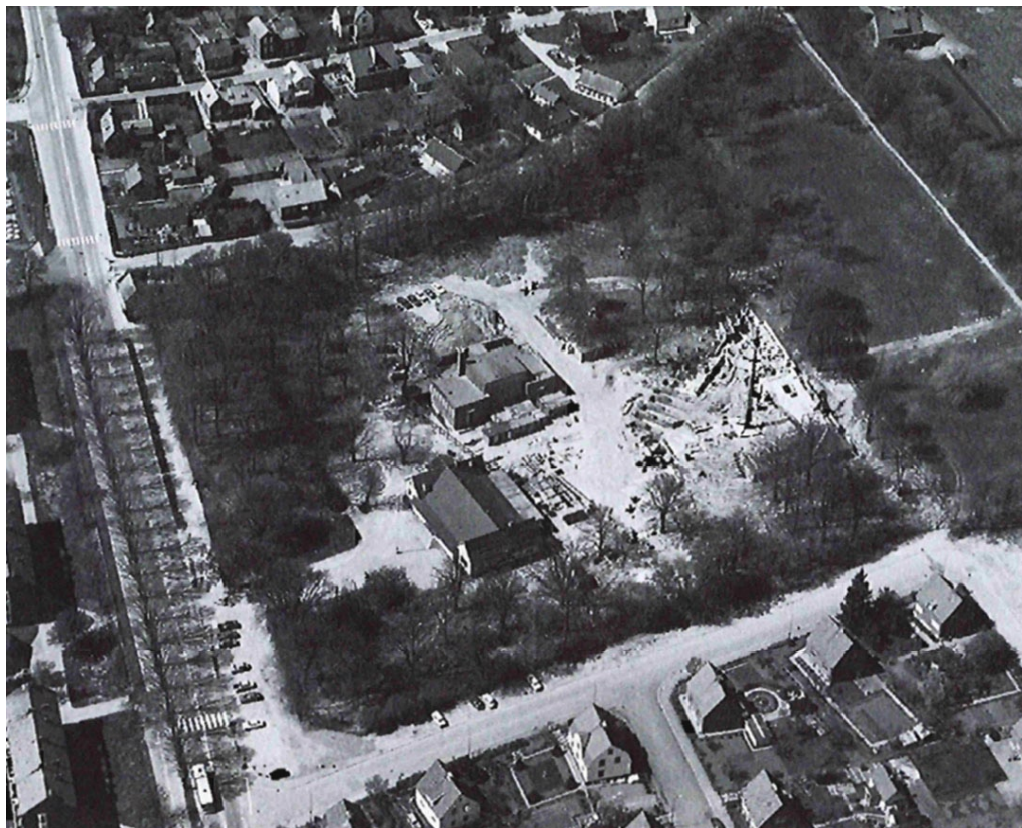
Staden köper parken 1963

Riksbyggens 8-våningars 'vermithus' som skulle bovas i Parken.

Riksbyggens projekt med 8-våningshus i parken 1960. Nedan är projektet redovisat där de gamla byggnaderna med restaurang Tyrolen i söder, teatern i väster och dansrotundan i norr ännu finns kvar. Projektet skrinlades 1963.

Rester av de äldre folkparksbyggnaderna.

Dansrotundan har rivits och grundläggning påbörjades 1974. Grundsulorna för det nya husets limträkonstruktion samt de två betongentréerna skimtar i bilden

Efter kriget ökade välståndet och rörligheten samtidigt som intresset för folkparksrörelsen och kollektiva arrangemang stadigt avtog. 1958 såldes folkparken till Riksbyggen som här planerade nya storskaliga hus. Reaktionen lät inte vänta på sig. Länsarkitekten avstyrkte planen, som trots allt gick igenom. Planen blev dock en valfråga och avskrevs vid 1962 års kommunalval. Härefter köpte kommunen marken och lät uppdraget att rita ett nytt hus i parken gå till Bengt Edman.

Invigningen 1976

Projektering 1965-1975

Invigning 1976

Verksamheten efter öppnandet 1976:
Bingo, disco, teatergrupper, festlokal

1992 markanvisningstävling för fem
deltagare inför en försäljning

Stopp 1993

2001-03 arbetsgrupp gör programmar-
bete för kulturhus och bibliotek

2008 K&FN avsatte 35 milj i budget

2009 huset fått anmärkning av
räddningstjänst och elrevison

Huset stängs

2010 finns inga pengar till ombygg-
nad i budget

2012 Förtätningsförslag LKF 100 lgh

2012 Föreningen Folkparkens framtid
bildas

LKF:s förslag stoppat 2014

Nytt planuppdrag juni 2014

14

Invigning 1976

Lunds Brandförsvär
Skyddsavdelningen

LUNDS KOMMUN KULTUR- OCH FRITIDSNÄMNDEN	
Ank:	2011-11-06
Ansökan:	Besiktplan

Reg. datum: 01-11-12

BESIKTNINGSprotokoll

Ärendenr. 100	Ärendets nr. 2	
Ärendets dnr. 100.2001.00446	Ärendets dnr. 100.2001.00446.9815	
Ansökan Kultur & Fritid Stororget 1 222 23 Lund	Ägare Kultur & Fritid Stororget 1 222 23 Lund	Kund Kultur & Fritid Stororget 1 222 23 Lund
Objektsnamn Folkparken	Objektsnr Trollebergsvägen 58	Objektsnummer 1143
Fastighetsbeskrivning Väster 5:10		
Närvarande ombud Rolf Mårtensson	Besiktningstidpunkt Regelbunden 02 Annan ☐ 2001-11-05	Telefonnummer 046-35 58 50 Avgift 2200 kr

Kopia av protokollet tillställas ägaren.

BRANDESVÄN ENLIGT 18 OCH 16 §§ RÄDDNINGSTJÄNSTLAGEN

☐ A. LÖFTYMNING	☐ B. BRANDFÖRSÄMRING	☐ C. BLÅKÖRTSLÄMNING
☐ D. BRANNTÖVNING	☐ E. FÖRVARNINGSPROSEDUR	☐ F. ÖVNINGSKONTROLL

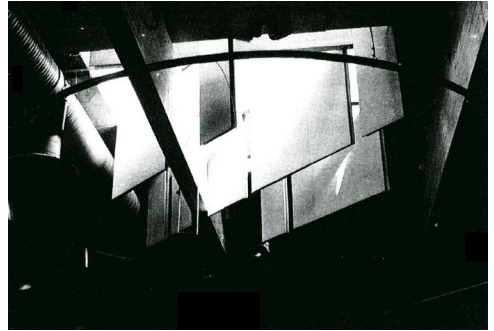
TILLYVN ENLIGT 16 § OM BRANDFÄRLIGA OCH EXPLOSIONFAVAROR

☐ G. TILLYVN	☐ H. FÖRESTRÄNDARE	☐ I. INSTRUKTIONER
☐ J. KLASSNINGSPÅN	☐ K. ALLMÄNT	☐ L. LANTERNS
☐ M. LÖDANTAG FRÅN FÖRBUD MOT ÖPPENELD M.M.		

Briterma skall vara åtgärdade enast, dock senast 2001-12-31	
Besiktningstjänst 	Telefon 046-35 81 46
Mats Ström Brandinspektör	Datum 2001-11-06

Adress Telefon Fax
Glimmervägen 12 A 046/358000 046/132758

Besiktningssprotokoll från 2001, som
använts som skäl för att stänga huset 2009

Ursprunglig taklanternin

Teknisk byggnadsbeskrivning

En teknisk undersökning av huset har gjorts av Tomas Gustavsson. Denna finns på hemsidan www.folkparkenilund.se.

Samlingslokalen A
Fritidsdelen B

Här följer en sammanfattning.

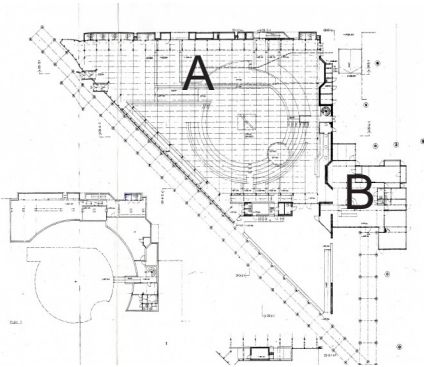
Samlingslokalen A

Källare

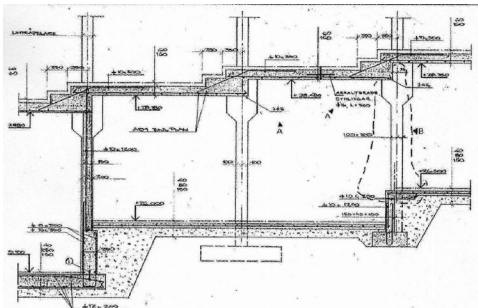
Under bärande väggar finns längsgående grundsulor och raden av pelare i sydväst står på tvärgående grundplattor. Golvbjälklaget är 120 mm betong som ligger på dräneringsgrus. Limträpelarna i stora rummet är inspända genom bjälklaget och går ner källarens pelare med holkar. Grundmurarna i källaren är platsgjutna mot träform.

Bottenplan

Golvet är 140 mm betong med överbetong med slipad balast - sk terrazzo.

Källarens pelarstöd med holkar för limträpelarna

Snitt genom norra delen

Slitstark terrazzo på golven

Ramperna består av 150 mm betong. Dansytan har en beläggning av ek.

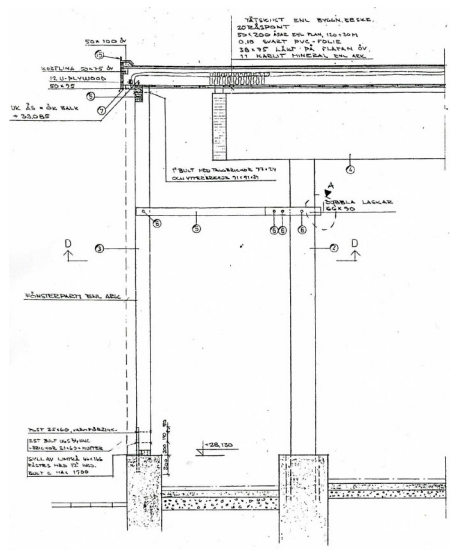
Bärande huvudsystem är synligt och består av limträpelare och limträbalkar. Balkarna är max 31 m långa och upplagda på en stålbalk med höjd 690 mm, där limträbalkarna överstiger 23 meters längd. Pelarna förankras mot slankare stödpelare längs ytterfasaderna mot tegelmur och glaspartier.

Öst-västlig stålbalk som stöd för limträbalkar

Nedgång till källare i norra kanten

Snitt genom pelar-balksystem mot fasad

De två entréerna i sydväst har platsgjutna väggar och tak.

Glaspartierna utgörs av platsbyggda träramar med isolerglas. Partierna är förankrade i bakomliggande limträbalkar.

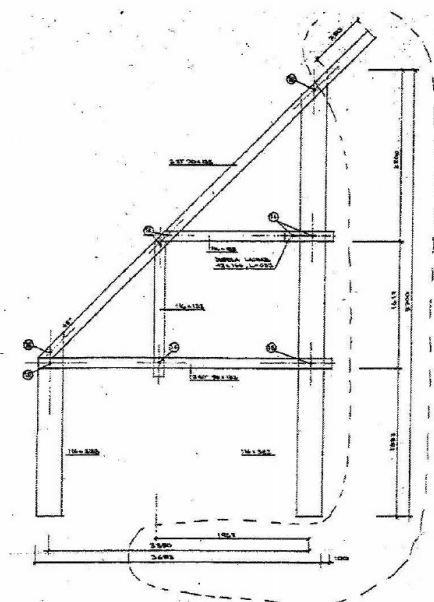
Platsbyggt glasparti i originalskick men med försummat underhåll. Delarna är utbytbara

Tegelväggarna består av hårdbränt skifferhaltigt sekunda tegel från Högs tegelbruk. Här finns både kanalväggar i skorstensförband och fullmurade väggar med tvärlagda kopp i sk polskt förband.

Tomas Gustavsson visar murar med hårdbränt och enstaka sintrat tegel och avstruken fog

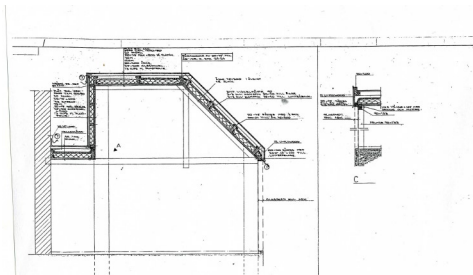
Pergolan

Innertak med mineralisk Karlit

Papptäckt yttertak

Snitt genom fritidsdelen

Plättäckt yttertak på fritidsdelen

Innertak består av mineraliska Karlit-skivor. Taktäckning av papp

Fritidsdelen B

Betonggolv

Terrazzo samt trägolv i smårummen

Stomme av limträstolpar, reglar och träpanel

Taket bärs av limträkonstruktion

Taktäckning av plåt

Pergolan

Pergolan är uppbyggd av limträramar som en självbärande arkad utmed sydvästfasaden. Pelarna står fästa i varm-förzinkade stålprofiler, som är ingjutna i runda betongplintar.

Pergolan är i relativt gott skick men vanskött och kraftigt nedsmutsad av alger.

Ur Tomas Gustavssons Översiktlig teknisk beskrivning

Förväntat underhållsbehov

Arkad/ pergola: Träkonstruktionerna är i behov av ommålning, utbyte av delar kan erfordras

Fasad mot sydväst, del A: I ett mindre antal glas syntes vid besök kondens mellan glasen, vilket innebär att byte bör ske. Det dominerande antalet förefaller vara i bra skick. Delar av trästommen som glasen glasats mot är fuktskadade och bör bytas. Detta gäller framförallt en del vertikala profiler, men även detta problem kan sägas vara rätt begränsat. Erforderliga åtgärder för trästommen förefaller således inte vara alltför omfattande, vilket kanske kan förklaras av att pergolan haft en skyddande inverkan för fasaden.

Fasad mot nordväst, del A: Glasade delar motsvarande fasad mot sydväst. Enligt konstruktionsritningarna har skalmurar av tegel kramlats med rostfria kramlor, varför det inte föreligger något behov av tilläggskramling, vilket annars är vanligt för fasader från 1970-talets första hälft. Det anges inte någon armering av skalmurverket, varför man kan förutsätta att de inte armerats. Således bör man kunna förutsätta att det inte föreligger något underhållsarbete av tegelfasaderna alls under överskådlig tid.

Fasaderna i del B: Träpanelen kan förväntas vara i behov av ommålning,

möjligen kan det finnas behov av utbyte av smärre delar.

Taket: Behov av partiella insatser för att tätskiktet ska vara funktionellt kan förutsättas.

Övrigt: Utvändiga betongsocklar och plintskافت ovan mark för pergola/ arkad mm: Visst, mindre omfattande behov av lagning avseende sprickbildning på grund av rostande armering kan förutsättas.

Invändiga betongkonstruktioner (källare, golv i bottenplan, gradänger mm): Inga särskilda underhålls behov kan förväntas.

Grundläggning: Inga förväntade underhållsbehov.

Dränering: En översyn av dräneringen kan förväntas vara erforderlig.

Tillgängligheten för handikappade torde med relativt enkla medel kompletteras.

Avslutande reflektioner

Byggnadens primära stomme (limträ/ stålpelare, limträ/ stålbalkar) är indragen och fristående innanför fasader och tak. Anslutande betongkonstruktioner som förbinder stommen ovan mark med underliggande grundkonstruktioner är också synliga i och omkring huset. Detta förhållningssätt, att byggnadens stomme exponeras och används som karaktärs- och volymskapande element, är essentiella inslag i den arkitekturgenren som Edmanska huset är en viktig del av. En väsentlig följd av detta förhållningssätt är att

byggnadens stomme står varmt och torrt, vilket innebär väsentliga fördelar med tanke på underhållsbehov. Inspektionsbarheten kan också vara en fördel i detta sammanhang, liksom enkelheten att komma åt stomdelar om det ändå skulle krävas åtgärder i samband med underhåll och/eller ombyggnad.

Arkitektur som präglas av att man använder stommen som rums- och volymskapande element brukar benämnas tektonisk arkitektur. Edmanska huset är en av de mest konsekvent genomförda tektoniska byggnaderna under modern tid, inte bara i Lund utan också i ett vidare perspektiv.

I Sverige har byggnadstekniken under decennierna sedan Folkparken byggdes istället präglats av att man normalt byggt in och dolt byggnadsstommar bakom lager av immateriellt präglade gipsskivor eller andra typer av inklädnader.

Folkparksbyggnaden, liksom övriga byggnader som Edman ritade, präglas också av att arkitekten konsekvent strävade efter att använda sig av byggnadsmaterialens i sig inneboende egenskaper, och undvika kulissartade lösningar.

Edman, liksom för övrigt även Klas Anshelm och Bernt Nyberg, stod samtidigt för en modernistisk arkitektur som bejaktar hantverksmässighet i utförandet. I ett internationellt perspektiv är detta en inriktning som är stark idag, betydligt starkare än den

varit i Sverige under de senaste decennierna – trots att Sverige, och inte minst staden Lund, har mycket starka traditioner i detta avseende. I Sverige har byggindustrin snarare strävat efter att ta bort så mycket som möjligt av hantverksinslagen i byggandet, ofta med problematiska följder.

När idag långsiktig hållbarhet betonas som viktig målsättning kan man säga att frågan om hantverksmässighet i utförandet borde vara en viktig aspekt – det som byggs med hantverksmässig skicklighet och omsorg har förutsättningar att hålla i längden och att åldras med patina.

I dessa avseenden, tektoniken, materialbehandlingen och hantverksmässigt utförande, har Bengt Edmans byggnader, och kanske framförallt folkparken, väsentliga budskap att framföra till oss som sysslar med modernt, nutida byggande. Inte minst känns budskapet viktigt med tanke på i tiden aktuella målsättningar om långsiktig hållbarhet.

Bland annat av dessa anledningar är det väsentligt att byggnaden inte rivs, utan tas tillvara på sätt som görs att dess kvaliteter inte förvanskas. Men även från ett rent ekonomiskt perspektiv förefaller det rimligt att ta tillvara Edmanska huset, med tanke på att kostnaderna för att iståndsätta och underhålla huset torde kunna hållas på en relativt begränsad nivå.

Tomas Gustavsson

Edmans utvecklingstankar

Under projekteringen av huset och efter det att huset uppförts har arkitekten haft en rad förslag på tillbyggnadsmöjligheter av huset.

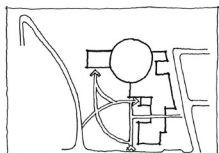

Bild 8.7 Prel. förslag till stadsplan 8 dec 1971
Illustrationsplan 14 dec 1971

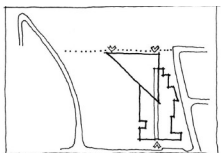

Bild 8.8 Stadsplan 30 maj 1972

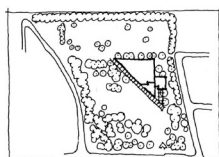

Bild 8.9 Situationsplan med markering av samtliga träd 30 sept 1974

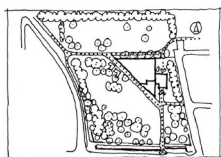
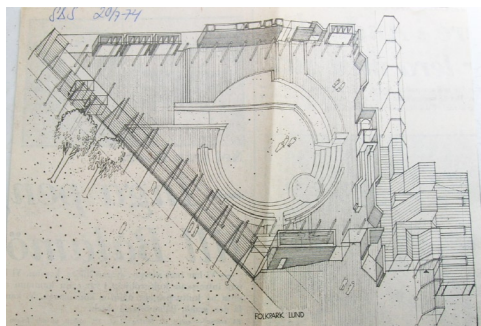

Bild 8.10 Situationsplan 27 sept 1976

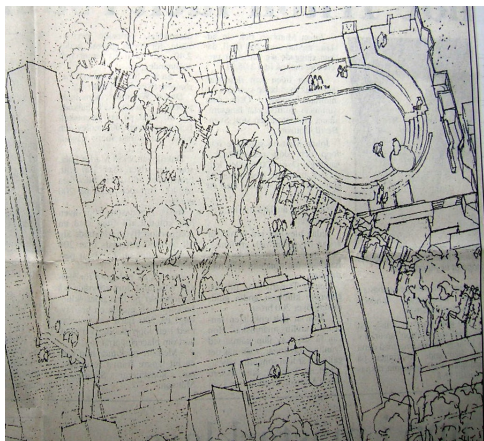
Fortsättning av pergolan längs nordöstra fasaden tänktes ge vissa utbyggnadsmöjligheter

Pergolan fortsätter in genom fritidsdelen och tänktes vandra vidare norr om enheten

B Edmans skisser under 60- och 70-talet ledde fram till det slutgiltiga förslaget med en samlad mindre enhet.

Stadsträdgårdsmästaren Robert Montan bidrog till detta genom att värna om att den trädrika parken inte skulle få alltför stor byggnad.

Inför en totalexploatering av parken i kommunens markanvisningstävling 1992 lämnade B Edman och J Ahlin ett eget förslag till utbyggnad med en torganläggning och byggnader i parkens södra del. Sydsvenskan 1 dec 1992

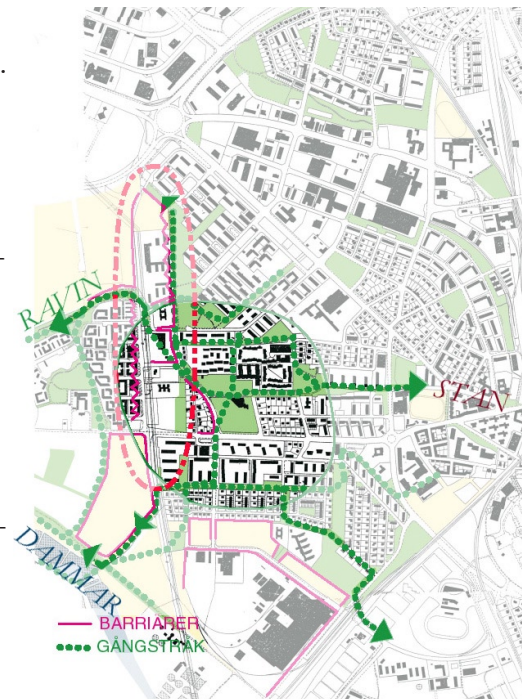

Ursprunglig utformning av pergolan med skisser av småbodar mellan bågarna

Husets utvecklingsmöjligheter idag

Huset ligger 1,3 km från stationen. (Samma avstånd som till Stenkrossen). Parken är äldre än stadsparken och har ett stort antal uppuxna träd och ett rikt fågelliv. Parken har ett centralt läge i stadsdelen och ligger längs ett frekvent cykelstråk mot Rinnebäcksravinen, Värpinge by och nya bebyggelseområden i det nya Värpinge. Huset har således intresse både för stadsdelen men också för hela staden. Det skulle kunna utgöra utflyktsmål utmed det gröna naturstråk som leder mot rekreationsområdena kringa damarna och ravinen.

Huset är i gott tekniskt skick men behöver en upprustning efter ett långvarigt eftersatt underhåll.

Lämpliga lägen för kompletteringar av huset finns i husets nordöstra delar med möjligheter till påbyggnader och viss nybyggnad på marken nordost härom.

Det stora samlingsrummet får inte trasas sönder med småverksamheter eller rumsindelningar som eliminerar dess storslagna, öppna och allmänna karaktär.

Västers bibliotek är 400 kvm idag

Fritidsdelen är ca 270 kvm

Stora rummet är 1760 kvm

Källaren är 240 kvm

Möjliga lägen för kompletteringar av huset

Verksamheter och servering kan aktivera parkrummet

Källor:

Tidningsklipp

BN:s arkiv

Arkitektur 4/1978 (B Edman)

Carlo G De mfl *Bengt Edman Samlade verk* 1998

Tyréns *Folkparken i Lund Antikvarisk förundersökning* 2013

Tägil Tomas mfl *Modernismens tegelfasader* 2011

Gustavsson Tomas *Översiktlig teknisk undersökning* 2014

Gustavsson Tomas *Moderna tegeldetaljer* 2012

Larsvall Malena *Bengt Edman* 2012 www.folkparkenilund.se

Millisdotter Gunilla *Bengt Edmans arkitektur och politik* 1993

Grönstruktur- och naturvårdsprogram för Lunds kommun

Bevaringsprogram 1996 *Lund utanför vallarna Del II*

Blomberg m fl *Det gröna Lund Parkförvaltningen* 2005

Karlsson Bengt *Folkets Park i Lund* 1995

Text, teckningar och foto

Malena Larsvall